

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

Кафедра сімейної та спеціальної педагогіки і психології

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

**ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ,
ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ДІАГНОСТИКА ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ
З ПРАКТИКУМОМ»**

*для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 Дошкільна освіта*

Одеса 2023

УДК 159.922

*Рекомендовано до друку Вченою радою Державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
протокол № 8 від 23.02.2023 року*

Рецензенти:

Асєєва Ю.О.— доктор психологічних наук, доцент, завідувач кафедри мовної та психолого-педагогічної підготовки Одеського національного економічного університету

Бедан В.Б. – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки та психології Міжнародного гуманітарного університету

Бабчук О.Г. Методичні рекомендації до проведення практичних занять, організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Діагностика психічного розвитку дітей з практикумом» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 012 Дошкільна освіта: метод. реком. Одеса, Університет Ушинського, 2023. 42 с.

Методичні рекомендації до проведення практичних занять, організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Діагностика психічного розвитку дітей з практикумом» містять: передмову, загальну інформацію про навчальну дисципліну, теми лекційного курсу, плани семінарських занять, питання для самоперевірки, вимоги до виконання самостійної роботи, перелік індивідуальних науково-дослідних завдань, тестові завдання, глосарій.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ОПИС ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
1.1 Опис навчальної дисципліни.....	6
1.2 Критерії оцінювання за різними видами роботи.....	7
РОЗДІЛ 2. ТЕМИ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ	15
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	17
3.1. Теми практичних занять.....	17
РОЗДІЛ 4. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	23
РОЗДІЛ 5. ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ	26
5.1 Приблизна тематика есе.....	26
5.2 Методичні вказівки щодо оформлення есе.....	27
РОЗДІЛ 6. КОНТРОЛЬНІ ЗАСОБИ ПЕРЕВІРКИ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИЧНОЇ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	29
6.1. Приклади тестових завдань для поточного контролю.....	29
ГЛОСАРІЙ	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	40

ВСТУП

Дошкільний вік, це великий та відповідальний етап психічного розвитку дитини. У цей період бурхливо та стрімко розвиваються всі сторони психіки дитини: формуються основи особистості, удосконалюються емоційна та когнітивна сфери, що багато в чому визначає поведінку дошкільників.

Психічні процеси дітей дошкільного віку рухливі та динамічні. Розвиток дитини залежить від цього, які умови створені їй батьками і педагогами закладу дошкільної освіти. Діагностика рівня розвитку психічних процесів покликана допомагати дорослим правильно оцінити можливості дитини більш легкого переходу до наступного вікового етапу.

Рання діагностика порушень пізнавальної діяльності дітей надзвичайно складна і в той же час вкрай необхідна. В даний час доведено, що, чим раніше починається цілеспрямована робота з дитиною, тим більше повними і ефективними можуть виявитися корекція і компенсація порушень, а в деяких випадках можливо і попередження вторинних відхилень розвитку. Необхідність ранньої діагностики визначається найважливішою властивістю нервової системи дитини - пластичністю, нервова система молодого організму гнучко реагує на вплив ззовні.

Вихідними позиціями для психолого-педагогічного обстеження дітей раннього та дошкільного віку з'явилися положення сучасних психологів про те, що психіка дитини розвивається через засвоєння і привласнення суспільного досвіду в процесі активної діяльності дитини. При цьому враховувалося, що провідною діяльністю в ранньому віці є предметна, а в дошкільному - ігрова, в надрах, яких і відбувається розвиток моторики, сприйняття, мислення, мовлення.

Мета навчальної дисципліни: сприяти створенню у студента цілісного та сталого уявлення про методи діагностики психічного розвитку дитини; допомогти в оволодінні технікою психологічного дослідження, необхідної для професійної діяльності.

Очікувані результати вивчення дисципліни:**знати:**

- основні розділи дитячої психології;
- механізми, фактори і закономірності психічного розвитку;
- методи діагностики розвитку, спілкування, діяльності дітей різного віку;
- затверджені стандартні методи і технології, що дозволяють вирішувати діагностичні та корекційно-розвивальні завдання (конкретні методики психологічної діагностики та їх застосування в процесі діагностики);
- правила і алгоритм збору і первинної обробки інформації, результатів психологічних спостережень і діагностики;
- норми професійної етики в психодіагностичній роботі;
- специфіка інтерпретації результатів психодіагностичного обстеження розвитку дітей.

уміти:

- визначати особливості особистісного та пізнавального розвитку дітей;
- кваліфікувати педагогічну ситуацію з позицій психології розвитку;
- виявляти психологічні причини вчинків та дій дитини;
- розуміти внутрішній стан дитини у різних ситуаціях;
- здійснювати вибір методів і методик діагностики розвитку, спілкування, діяльності дітей відповідно до ситуації розвитку і метою дослідження;
- здійснювати аналіз результатів проведеної діагностики;
- застосовувати затверджені стандартні методи і технології;
- аналізувати і обробляти результати психологічних спостережень і діагностики, формулювати висновок за даними обстеження.

РОЗДІЛ 1.

ОПИС ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, ОПП, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка	Статус дисципліни: Вибіркова	
Модулів		Мова навчання: українська	
Змістових модулів – 2		Рік навчання: 4-й 4-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання: есе, презентації	Спеціальність: 012 Дошкільна освіта.	Семестр: 8-й 8-й	
		Лекції 10 год. 4 год.	
Загальна кількість годин – 120		Практичні заняття 26 год. 8 год.	
		Самостійна робота 64 год. 88 год.	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи – 3	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	Індивідуальні завдання: 20 год. 20 год.	
		Вид контролю: залік	

1.2. Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Вид роботи	бали	Критерії
Практичні завдання	0 балів	Здобувач відтворює незначну частину навчального матеріалу, має поверхові уявлення про предмет вивчення, неаргументовано висловлює думку. Використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали, виконує практичні завдання за умови сторонньої допомоги.
	1 бал	Знання здобувача є достатньо повними, він самостійно застосовує відповідний навчальний матеріал, виконуючи практичні завдання; аналізує, робить висновки. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але припускається неточностей. Здобувач самостійно використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали виконуючи практичні завдання. Виконані завдання у цілому відповідають вимогам, хоча мають незначні огріхи.
	2 бали	Здобувач володіє міцними знаннями, оперує ними при виконанні практичних завдань. Самостійно використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали виконуючи практичні завдання. Не припускається помилок при їхньому виконанні. Здобувач виступає експертом практичних завдань, що виконали однокурсники.
Самостійна робота	0 балів	Здобувач розпізнає деякі об'єкти вивчення та визначає їх на побутовому рівні, може описувати деякі об'єкти вивчення; має фрагментарні уявлення з предмета вивчення; виконує елементарні прийоми практичних завдань.
	1 бал	Здобувач знає окремі факти, що стосуються навчального матеріалу; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; самостійно та за допомогою викладача може виконувати частину практичних завдань; знає послідовність виконання завдання; практичні завдання містять багато суттєвих відхилень від установлених вимог, при їх виконанні потребує систематичної допомоги викладача.

	2 бали	Здобувач самостійно і логічно відтворює фактичний і теоретичний матеріал та наводить приклади; володіє навчальним матеріалом і використовує набуті знання, уміння у стандартних ситуаціях; самостійно виконує практичні завдання відповідно до методичних рекомендацій; практичні завдання мають окремі помилки; користується необхідними навчально-методичними матеріалами.
	3 бали	Здобувач володіє глибокими знаннями, демонструє відповідні компетентності, використовує їх у нестандартних ситуаціях, самостійно працює з інформацією у відповідності до поставлених завдань; систематизує та узагальнює навчальний матеріал; самостійно користується додатковими джерелами інформації; без похибок виконує та аналізує практичні завдання.
Письмова робота	0-9	Здобувач не менше ніж на 50% контрольних завдань надав правильну відповідь – початковий рівень знань
	10-13	Здобувач на 51% - 70% контрольних завдань надав правильну відповідь – середній рівень знань
	14-17	Здобувач на 71% - 90% контрольних завдань надав правильну відповідь – достатній рівень знань
	18-20	Здобувач на 91% - 100% контрольних завдань надав правильну відповідь – високий рівень знань
ІНДЗ (есе)	1-5	Тема повністю нерозкрита, що свідчить про поверхневе знання; складається з плутаного переказу окремих подій, без висновку та узагальнень; характеризується випадковим розташуванням матеріалу, відсутність зв'язків між частинами; висновки не впливають із основної частини; численні (60-100%) запозичення тексту з інших джерел; відрізняється наявністю грубих мовних помилок
	6-10	Переважно розкривається тема; дано правильну, але односторонню або недостатньо повну відповідь на тему; допущено відхилення від неї або окремі помилки у викладі фактичного матеріалу; недостатнє вміння робити висновки та узагальнення; матеріал викладається досить логічно, але є окремі

		порушення послідовності вираження думок; висновки не повністю відповідають змісту основної частини
11-15		Досить повно і переконливо розкривається тема з незначними відхиленнями від неї; виявляються хороші знання літературного матеріалу та інших джерел на тему есе та вміння користуватися ними для обґрунтування своїх думок, а також робити висновки та узагальнення; логічне та послідовне викладення тексту роботи; чітко сформульована теза, що відповідає темі есе; в основному логічно, складно, але недостатньо повно доводиться висунута теза; написано правильною літературною мовою, стилістично відповідає змісту; є поодинокі фактичні неточності; є незначні порушення послідовності у викладі думок; висновки викладено логічно, що впливають із змісту основної частини
16-20		Зміст роботи повністю відповідає темі; глибоко та аргументовано розкривається тема, що свідчить про відмінне знання проблеми та додаткових матеріалів, необхідних для її висвітлення, вміння робити висновки та узагальнення; логічний та послідовний виклад думок; чітко сформульована проблема есе, доводиться висунута теза; написано правильною літературною мовою та стилістично відповідає змісту; фактичні помилки відсутні; досягнуто смислової єдності тексту додаткового матеріалу, що використовується; висновки викладено логічно, що впливають із змісту основної частини.

Критерії оцінювання підсумкового контролю (заліку)

Для навчальної дисципліни «Діагностика психічного розвитку дітей з практикумом» навчальним планом передбачено підсумковий контроль у формі заліку. Кількість балів, необхідних для заліку (не менше 60), студент отримує під час участі у практичних заняттях, виконання всіх видів самостійної роботи

Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
<p>Відмінно (90 – 100 А)</p>	<p>Здобувач вищої освіти має ґрунтовні знання про основні розділи дитячої психології; механізми, фактори і закономірності психічного розвитку; методи діагностики розвитку, спілкування, діяльності дітей різного віку; затверджені стандартні методи і технології, що дозволяють вирішувати діагностичні та корекційно-розвивальні завдання (конкретні методика психологічної діагностики та їх застосування в процесі діагностики); правила і алгоритм збору і первинної обробки інформації, результатів психологічних спостережень і діагностики; норми професійної етики в психодіагностичній роботі; специфіку інтерпретації результатів психодіагностичного обстеження розвитку дітей. Усні відповіді повні, логічні й обґрунтовані.</p> <p>На високому рівні вміє: визначати особливості особистісного та пізнавального розвитку дітей; кваліфікувати педагогічну ситуацію з позицій психології розвитку; виявляти психологічні причини вчинків та дій дитини; розуміти внутрішній стан дитини у різних ситуаціях; здійснювати вибір методів і методик діагностики розвитку, спілкування, діяльності дітей відповідно до ситуації розвитку і метою дослідження; здійснювати аналіз результатів проведеної діагностики; застосовувати затверджені стандартні методи і технології; Виявляє вміння аналізувати і обробляти результати психологічних спостережень і діагностики, формулювати висновок за даними обстеження.</p>
<p>Добре (82-89 В)</p>	<p>Здобувач вищої освіти має достатні знання про основні розділи дитячої психології; механізми, фактори і закономірності психічного розвитку; методи діагностики розвитку, спілкування, діяльності дітей різного віку; затверджені стандартні методи і технології, що дозволяють вирішувати діагностичні та корекційно-розвивальні завдання (конкретні методика психологічної діагностики та їх застосування в процесі діагностики); правила і алгоритм збору і первинної обробки інформації, результатів психологічних спостережень і діагностики; норми</p>

	<p>професійної етики в психодіагностичній роботі; специфіку інтерпретації результатів психодіагностичного обстеження розвитку дітей. Усні відповіді повні, логічні, натомість не завжди обґрунтовані.</p> <p>На достатньому рівні володіє вміннями визначати особливості особистісного та пізнавального розвитку дітей проте подекуди не може виявити психологічні причини вчинків та дій дитини. У цілому вміє здійснювати вибір методів і методик діагностики розвитку, спілкування, діяльності дітей відповідно до ситуації розвитку і метою дослідження, однак не дуже вміє здійснювати аналіз результатів проведеної діагностики. Виявляє розуміння щодо застосовування затверджених стандартних методів і технологій, натомість під час аналізування і обробки спостереження припускається незначних помилок. Під час формулювання висновку за даними обстеження виявляє невпевненість. У цілому вміє працювати с теоретичним і діагностичним матеріалом, але потребує незначної допомоги з боку викладача.</p>
<p>Добре (74-81 С)</p>	<p>Здобувач вищої освіти має знання про основні розділи дитячої психології, а також про механізми, фактори і закономірності психічного розвитку. У визначенні методів діагностики розвитку, спілкування, діяльності дітей різного віку припускається певних помилок. Визначення методів і технологій, що дозволяють вирішувати діагностичні та корекційно-розвивальні завдання викликає певні труднощі. Усні відповіді повні, логічні, натомість не завжди обґрунтовані.</p> <p>На середньому рівні володіє вміннями визначати особливості особистісного та пізнавального розвитку дітей. Натомість кваліфікування педагогічної ситуації з позицій психології розвитку викликає певні труднощі; не завжди може виявити психологічні причини вчинків та дій дитини, не зовсім розуміє внутрішній стан дитини у різних ситуаціях. Усні відповіді цілком логічні, проте не завжди повні й аргументовані. Не завжди виявляє розуміння щодо вибору методів і методик діагностики розвитку, спілкування, діяльності дітей відповідно до ситуації розвитку і метою дослідження. Здатний здійснювати аналіз</p>

	<p>результатів проведеної діагностики, натомість потребує допомоги. Застосовує затверджені стандартні методи і технології однак не вміє чітко аналізувати і обробляти результати психологічних спостережень і діагностики, це викликає певні труднощі. Не дуже добре вміє формулювати висновок за даними обстеження, потребує незначної допомоги з боку викладача.</p>
<p>Задовільно (64-73 D)</p>	<p>Здобувач вищої освіти має недостатні знання про основні розділи дитячої психології, а також про механізми, фактори і закономірності психічного розвитку. На задовільному рівні знає про методи діагностики розвитку, спілкування, діяльності дітей різного віку та про правила і алгоритм збору і первинну обробку інформації результатів психологічних спостережень і діагностики. Викликає певні труднощі у визначенні методів і технологій, що дозволяють вирішувати діагностичні та корекційно-розвивальні завдання. Про норми професійної етики в психодіагностичній роботі знає на задовільному рівні. Визначення специфіки інтерпретації результатів психодіагностичного обстеження розвитку дітей викликає труднощі. Усні відповіді не повні, здобувач вищої освіти ускладнюється в їх обґрунтуванні.</p> <p>На задовільному рівні володіє вміннями визначати особливості особистісного та пізнавального розвитку дітей. Аналіз педагогічної ситуацію з позицій психології розвитку викликає труднощі; практично не виявляє психологічні причини вчинків та дій дитини. Має труднощі у розумінні внутрішнього стану дитини у різних ситуаціях. Загалом розуміє як потрібно здійснювати вибір методів і методик діагностики розвитку, спілкування, діяльності дітей відповідно до ситуації розвитку і метою дослідження, проте потребує значної допомоги. Аналіз результатів проведеної діагностики викликає значні труднощі. Не завжди вміє застосовувати затверджені стандартні методи і технології. Під час аналізу і обробки результатів психологічних спостережень і діагностики потребує значної допомоги з боку викладача. Не дуже вміє формулювати висновок за даними обстеження. Не адекватно реагує на зауваження.</p>
<p>Задовільно</p>	<p>Здобувач вищої освіти на репродуктивному рівні має</p>

(60-63 E)	<p>знання про основні розділи дитячої психології, а також про механізми, фактори і закономірності психічного розвитку. У визначенні методів діагностики розвитку, спілкування, діяльності дітей різного віку припускається суттєвих помилок; на низькому рівні знає затверджені стандартні методи і технології, що дозволяють вирішувати діагностичні та корекційно-розвивальні завдання, про правила і алгоритм збору і первинної обробки інформації, результатів психологічних спостережень і діагностики, норми професійної етики в психодіагностичній роботі. Визначення конкретних методик психологічної діагностики, їх застосування в процесі діагностики та специфіка інтерпретації результатів психодіагностичного обстеження розвитку дітей викликає значні труднощі. Усні відповіді не повні й не обґрунтовані.</p> <p>На низькому рівні володіє вміннями визначати особливості особистісного та пізнавального розвитку дітей, це викликає значні труднощі. Не виявляє здатності кваліфікувати педагогічну ситуацію з позицій психології розвитку. На низькому рівні володіє вміннями виявляти психологічні причини вчинків та дій дитини. У вирішенні вибору методів і методик діагностики розвитку, спілкування, діяльності дітей відповідно до ситуації розвитку і метою дослідження припускається суттєвих помилок. Практично не виявляє розуміння щодо здійснення аналізу результатів проведеної діагностики.</p> <p>Не цілком розуміє як застосовувати затверджені стандартні методи і технології. Має значні труднощі в аналізі і обробці результатів психологічних спостережень і діагностики. Не вміє формулювати висновок за даними обстеження, потребує суттєвої допомоги.</p>
Незадовільно (35-59 FX)	<p>Здобувач вищої освіти має фрагментарні знання про основні розділи дитячої психології, а також про механізми, фактори і закономірності психічного розвитку. У визначенні методів діагностики розвитку, спілкування, діяльності дітей різного віку припускається грубих помилок; не володіє знаннями щодо затверджених стандартних методів і технологій, що дозволяють вирішувати діагностичні та корекційно-розвивальні завдання; про правила і алгоритм</p>

	<p>збору і первинної обробки інформації, результатів психологічних спостережень і діагностики, норми професійної етики в психодіагностичній роботі. Не розуміє специфіку інтерпретації результатів психодіагностичного обстеження розвитку дітей. Усні відповіді часткові, не обґрунтовані.</p> <p>Не володіє вміннями визначати особливості особистісного та пізнавального розвитку дітей. Не вміє кваліфікувати педагогічну ситуацію з позицій психології розвитку, виявляти психологічні причини вчинків та дій дитини. Не виявляє розуміння внутрішнього стану дитини у різних ситуаціях. У здійсненні вибору методів і методик діагностики розвитку, спілкування, діяльності дітей відповідно до ситуації розвитку і метою дослідження припускається грубих помилок. Не розуміє й не усвідомлює як здійснювати аналіз результатів проведеної діагностики. Не вміє застосовувати затверджені стандартні методи і технології. Не усвідомлює як аналізувати і обробляти результати психологічних спостережень і діагностики. Епізодично виявляє як потрібно формулювати висновок за даними обстеження.</p>
--	--

Шкала оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90–100	A	зараховано
82–89	B	зараховано
74–81	C	
64–73	D	
60–63	E	зараховано
35–59	FX	незараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

РОЗДІЛ 2.

ТЕМИ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ

Тема 1. Основні закономірності психічного розвитку. Закономірності психічного розвитку: нерівномірність і гетерохронність; нестійкість; сенситивність розвитку; кумулятивність психічного розвитку; дивергентність - конвергентність ходу розвитку. Акселерація і ампліфікація психічного розвитку дитини. Діагностика вікового розвитку. Показники психічного розвитку дитини: пізнавальна сфера, особистісні відносини, практичні вміння і навички.

Тема 2. Організація психодіагностичного обстеження дитини. Принципи підбору діагностичних методів дослідження дітей. Складність вибору тестових методик. Система засобів діагностики. Рівні діагностики (психофізіологічний, психологічний, соціальний, соціокультурний, діагностичний комплекс). Принципи та етичні норми дитячої практичної психодіагностики. Індивідуальність дитини. Принцип методичного обмеження. Принцип взаємної перевірки. Принцип необхідності–достатності. Принцип взаємозв'язку можливостей інструментального прийому і рівня зондування.

Тема 3. Дослідження пізнавальної сфери дітей дошкільного віку (практикум). Особливості розвитку уваги в дошкільному віці. Розвиток пам'яті в дошкільному віці. Розвиток уяви в дошкільному віці. Особливості розвитку мислення й мови в дошкільному віці. Мовленнєвий розвиток в дошкільному віці. Методи уяви, уваги, пам'яті.

Тема 4. Дослідження рівня розвитку спілкування і міжособистісних відносин дошкільнят з дорослими і однолітками (практикум). Вивчення спілкування дитини з дорослими. Дослідження взаємин дошкільнят з дорослими. Деривація та шляхи її виявлення. дослідження міжособистісних відносин з батьками. Методика проведення діагностики міжособистісних відносин дошкільнят в групі однолітків Малюнкові тести («Малюнок людини», «Малюнок сім'ї»). Ініціатива і позиція в спілкуванні. Засоби

вирішення конфліктної ситуації (методика «Драбина»).

Тема 5. Дослідження особистісної сфери дітей дошкільного віку. Розвиток емоційної сфери в дошкільному віці. Розвиток довільності поведінки. Особливості розвитку особистості в дошкільному віці. Перебудова мотиваційної сфери дитини. Типи поведінки. Самооцінка дитини. Методики особистісно-емоційної сфери дітей.

Тема 6. Психологічна готовність дитини до навчання в школі і її діагностика (практикум). Інтелектуальна сфера дитини. Основні критерії готовності до школи. Діагностичний пакет «Готовність до школи» (блоки: програми-матеріали для психолога. програми-методики для дитини. програма оброблення результатів для психолога). Тести готовності дитини до школи.

РОЗДІЛ 3.
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ
ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

3.1. Теми практичних занять

№ з/п	Тема заняття	Кількість годин	
		Денна	Заочна
1	<i>Семінар «Психічний розвиток дитини дошкільного віку»</i>	2	1
2	<i>Семінар «Психодіагностичне обстеження дитини дошкільного віку»</i>	2	1
3	<i>Практичне заняття. Пізнавальна сфера дітей дошкільного віку</i>	6	2
4	<i>Практичне заняття. Міжособистісні стосунки дітей дошкільного віку</i>	6	2
5	<i>Практичне заняття. Особистісно-емоційна сфера дітей дошкільного віку</i>	6	1
6	<i>Практичне заняття. Діагностика психологічної готовності дитини до школи</i>	4	1
	Усього:	26	8

Тема 1. Семінар «Психічний розвиток дитини дошкільного віку»

Форма організації на занятті (робота в мікрогрупі)

1. Аналіз загальної характеристики раннього віку.
2. Гра як провідна діяльність у дошкільному віці.
3. Скласти запит психологу від педагога, батька по конкретній проблемі розвитку дитини і виконати його аналіз

Обов'язкове практичне завдання (відповідь на запитання)

1. У чому полягають основні умови психічного розвитку дитини?
2. Що є джерелом психічного розвитку дитини?

3. Яка роль діяльності в психічному розвитку дитини?
4. Від чого залежить перехід до нової провідної діяльності?
5. Яка роль навчання в психічному розвитку дитини?
6. Чим обумовлені вікові етапи психічного розвитку?

Рекомендована література

1. Бабчук О.Г. Конспект лекцій до дисципліни «Діагностика психічного розвитку дітей з практикумом» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта, додаткової спеціальності 053 Психологія. Одеса: ПНПУ імені К.Д. Ушинського, 2021. 80 с.
2. Гріньова О.М., Терещенко Л.А. Дитяча психодіагностика: навчально-методичний посібник. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2015. 227 с.
3. Галян І.М. Психодіагностика. Навч. посібник. К.: Академвидав, 2009. 464с.
4. Моргун В.Ф. Основи психологічної діагностики. Навч. Посібник. К.: Видавничий дім «Слово», 2009. 464с.
5. Карпенко Н.В. Діагностика психічного розвитку дитини в роботі педагога (вчителя, вихователя) : навч. посіб. для студентів ВНЗ. 4-те вид. Київ : Каравела, 2017. 247 с.
6. Яценко Т.В. Діагностика психічного розвитку дітей дошкільного віку. Методичний посібник. 84с.

Тема 2. Семінар «Психодіагностичне обстеження дитини дошкільного віку»

Форма організації на занятті (робота в мікрогрупі)

1. Скласти таблицю показників психодіагностичної роботи у дитячому закладі.

2. Скласти схему обстеження дитини

Обов'язкове практичне завдання (відповідь на запитання)

Які психодіагностичні методики поділяються на конструктивні, катартистичні, інтерпретативні та ін.: спостереження, тести чи проєктивні методики?

(підготовка есе)

Есе «Психодіагностика як область практичної діяльності дитячого психолога»

Рекомендована література

1. Організація та науково-методичне забезпечення діяльності психологічної служби і ПМПК / за наук. ред. В.Г. Панка та І.І. Цушка. Електрон. дані. Київ: Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2013. 90 с.
2. Сироватко О. Документація практичного психолога// Психолог. 2002. №10. С. 3-6.
3. Репнова Т. Планування роботи практичного психолога // Психолог. 2003. №2. С. 3-15.
4. Психологічна служба в системі освіти: Курс лекцій. / Укладач: І.С.Загурська. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2015. 166 с.
5. Яценко Т.В. Особливості проведення психодіагностичного обстеження обдарованих дошкільників. Актуальні проблеми психології: Психологія обдарованості: Збірник наукових праць / За ред. С.Д.Максименка та Р.О. Семенової. Т.6. Вип.9 Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. С.540-546.

Тема 3. *Практичне заняття. Пізнавальна сфера дітей дошкільного віку*

Форма організації на занятті (робота з інтернет джерелами)

Підібрати психодіагностичний інструментарій для виявлення рівня розвитку пам'яті, мислення, уяви у дошкільників (по 2 методики на пізнавальний процес).

Обов'язкове практичне завдання

Провести психодіагностичне обстеження пізнавального розвитку дитини дошкільного віку. Описати отримані результати.

(підготовка есе)

Есе «Діагностика психічного розвитку в дошкільному віці».

Рекомендована література

1. Белей М.Д., Годорів Л.Д. Основи діагностичної психології. Івано-Франківськ, 2008. 295с

2. Крамченкова В. О. Психодіагностика розвитку дошкільників: старший дошкільний вік. Харків: Вид-во «Ранок», 2013. 192 с.
3. Туриніна О.Л. Практикум з психології: Навч. посіб. Київ: МАУП, 2007. 326с.
4. Діагностичний інструментарій психолога / Упоряд. Т. Гончаренко. К.: Шкільний світ, 2008. 128 с.
5. Методи діагностики психічного розвитку дітей / І. М. Гоян, А. А. Палій // За ред. А.А. Палія. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2014. 652 с.

Тема 4. Практичне заняття. Міжособистісні стосунки дітей дошкільного віку

Форма організації на занятті (робота з інтернет джерелами)

Підібрати психодіагностичний інструментарій для діагностики міжособистісних відносин дітей дошкільного віку

Обов'язкове практичне завдання

1. Провести діагностику рівня розвитку спілкування і міжособистісних відносин дитини дошкільного віку з дорослими і однолітками.
2. Виконайте графічне представлення результатів соціометричного дослідження міжособистісних відносин дошкільнят з однолітками (соціометрична матриця, соціограма).
3. Скласти соціально-психологічну характеристику групи і кожної дитини в системі міжособистісної взаємодії

Рекомендована література

1. Карпенко Н.В. Діагностика психічного розвитку дитини в роботі педагога (вчителя, вихователя) : навч. посіб. для студентів ВНЗ. 4-те вид. Київ : Каравела, 2017. 247 с.
2. Діагностичний інструментарій психолога / Упоряд. Т. Гончаренко. К.: Шкільний світ, 2008. 128 с.
3. Гоян І.М., Палій А.А. Психодіагностичний, психокорекційний і розвивально-виховний практикум у дитячому садку: навчальний посібник. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2010. 588 с.
4. Крамченкова В. О. Психодіагностика розвитку дошкільників: старший дошкільний вік. Харків: Вид-во «Ранок», 2013. 192 с.

5. Гурковська Т.Л. Супровід розвитку дітей раннього віку. Київ: Шкільний світ, 2011. 128с.

Тема 5. Практичне заняття. Особистісно-емоційна сфера дітей дошкільного віку

Форма організації на занятті (робота в мікрогрупі)

1. Продумайте систему питань, що дозволяє отримати уявлення про самооцінку дошкільника.

2. Продумайте ситуації, що вимагають вольових зусиль дитини дошкільного віку.

Обов'язкове практичне завдання

1. Провести бесіду з дошкільнятами про те, «що таке добре і що таке погано». Запишіть в протокол відповіді дітей на ваші запитання.

2. Підібрати комплекс психодіагностичних методик для дослідження рівня розвитку особистісної сфери дітей дошкільного віку.

3. Провести психодіагностичне обстеження розвитку особистості дитини дошкільного віку.

Рекомендована література

1. Атемасова О.А. Проблеми розвитку та корекція емоційної сфери дітей дошкільного віку. Х.: Ранок, 2010. 176с.

2. Емоційний розвиток дитини. / Упоряд. С.Максименко, К.Максименко, О. Главник. К.: Мікрос-СВС, 2003. 112с.

3. Моргун В.Ф., Тітов І.Г. Основи психологічної діагностики. Київ: «Слово». 2009. 464с.

4. Терлецька Л.Г. Психологія дитинства: практикум. Навчальний посібник. К.: Главник, 2006. 144с.

5. Галян І.М. Психодіагностика. Київ, 2009. 463 с.

Тема 6. Практичне заняття. Діагностика психологічної готовності дитини до школи

Форма організації на занятті (робота в мікрогрупі)

Скласти психолого-педагогічну характеристику на дитину дошкільного віку.

Обов'язкове практичне завдання

1. Провести діагностику в формі ділової гри і оформити протоколи психодіагностичного обстеження.
2. Скласти психологічний висновок на дитину дошкільного віку
3. Оформити діагностичну карту психічного розвитку дитини дошкільного віку.

Рекомендована література

1. Адаптація дитини до школи / упоряд. С. Максименко, К. Максименко, О. Главник. К.: Мікрос–СВС, 2003. 112 с. (Психологічний інструментарій)
2. Белей М.Д., Тодорів Л.Д. Основи діагностичної психології. Івано-Франківськ, 2008. 295с
3. Практична психологія. Старший дошкільний вік / Упоряд. О.А. Атемасова. Х.: Ранок, 2012. 176с.
4. Готовність дитини до навчання / Упоряд.: С.Максименко, К.Максименко, О.Главник. К.: Мікрос- СВС, 2003. 112с.
5. Крамченкова В. О. Психодіагностика розвитку дошкільників: старший дошкільний вік. Харків: Вид-во «Ранок», 2013. 192 с.
6. Психолого-педагогічна характеристика дошкільника <https://vseosvita.ua/library/psihologo-pedagogicna-harakteristika-ditini-doskilnika-24698.html>
7. Організація та науково-методичне забезпечення діяльності психологічної служби і ПМПК / за наук. ред. В.Г. Панка та І.І. Цушка. Електрон. дані. Київ: Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2013. 90 с.

РОЗДІЛ 4.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Тема 1. Основні закономірності психічного розвитку

Питання для самостійної роботи.

1. У чому полягають основні умови психічного розвитку дитини?
2. Що є джерелом психічного розвитку дитини?
3. Яка роль діяльності в психічному розвитку дитини?
4. Від чого залежить перехід до нової провідної діяльності?
5. Яка роль навчання в психічному розвитку дитини?
6. Чим обумовлені вікові етапи психічного розвитку?
7. Чому вихователь повинен мати на увазі індивідуальні особливості психічного розвитку дітей?
8. Який зміст Декларації прав дитини і як реалізуються ці права в різних суспільних системах?

Завдання для самостійної роботи.

Проаналізуйте вікові етапи психічного розвитку

Тема 2. Організація психодіагностичного обстеження дитини.

Питання для самостійної роботи.

1. Етапи психодіагностичного дослідження.
2. Які психодіагностичні методики поділяються на конструктивні, катартистичні, інтерпретативні та ін.: спостереження, тести чи проєктивні методики?
3. Вивчення практичного запиту.
4. Формулювання психологічної проблеми.
5. Висування гіпотез. Вибір і застосування методів.
6. Психологічний прогноз та психолого-педагогічні рекомендації

Завдання для самостійної роботи.

Аналіз підходів до класифікації методів психодіагностики

Тема 3. Дослідження пізнавальної сфери дітей дошкільного віку (практикум).

Питання для самостійної роботи.

1. Яка специфіка розвитку мови в дошкільному віці?
2. Які функції мови розвиваються особливо повно в дошкільному віці?
3. Які особливості сенсорного розвитку дошкільника?
4. Як розвиваються події сприйняття?
5. Як йде розвиток розумових дій дошкільника?
6. Які умови формування довільної уваги?
7. Як розвивається мимовільна пам'ять дошкільника?
8. Які особливості довільної пам'яті в дошкільному віці?
9. Яка специфіка уяви дитини-дошкільника?
10. Діагностика психічного розвитку в дошкільному віці

Завдання для самостійної роботи.

1. Підібрати психодіагностичний інструментарій для діагностики розвитку діяльності дітей дошкільного віку.
2. Провести обстеження розвитку діяльності дитини дошкільного віку та описати результати.

Тема 4. Дослідження рівня розвитку спілкування і міжособистісних відносин дітей дошкільного віку з дорослими і однолітками (практикум).

Питання для самостійної роботи.

1. Особливості формування міжособистісних відносин дітей 5-7 років в дошкільному навчальному закладі.
2. Діагностика міжособистісних відносин дітей старшого дошкільного віку.
3. Спілкування з дорослим має прямий вплив на розвиток всіх психічних і особистісних процесів дитини.
4. Як сприяти розвитку потреби у спілкуванні?
5. У чому виявляються особливості спілкування дошкільнят з

однолітками?

Завдання для самостійної роботи.

Перевірте шляхом спостереження за вільним поведінням дитини в групі однолітків. Визначте, якою мірою її самооцінка відповідає її реальній поведінці.

Тема 5. Дослідження особистісно-емоційної сфери дітей дошкільного віку.

Питання для самостійної роботи.

1. Емоційний розвиток в дошкільному віці.
2. Розвиток вищих почуттів у дошкільному дитинстві
3. Які основні напрямки розвитку емоційної сфери дошкільника?
4. Джерело емоційних переживань дитини.
5. Етапи формування особистості в дошкільному віці.
6. Роль сім'ї у формуванні особистості дошкільника.

Завдання для самостійної роботи.

Перевірте на дітях середнього і старшого дошкільного віку, який мотив (індивідуальний або колективний) дає більший ефект в результатах діяльності.

Тема 6. Психологічна готовність дитини до навчання в школі і її діагностика (практикум).

Питання для самостійної роботи.

1. Компоненти психологічної готовності до шкільного навчання
2. Основні аспекти готовності до шкільного навчання.
3. Емоційно-вольова готовність дитини до школи
4. Розумова готовність дитини до школи
5. Соціально-психологічна готовність дитини до школи

Завдання для самостійної роботи

Підготувати презентацію «Структурні компоненти психологічної готовності дитини до навчання в школі».

РОЗДІЛ 5.

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ

Підготувати есе на електронному і паперовому носіях, виступити на практичному занятті з відповідною тематикою (протягом семестру)

5.1 Приблизна тематика есе:

1. Особливості психічного розвитку дитини дошкільного віку
2. Діагностика особистісного розвитку дітей дошкільного віку
3. Особливості розвитку уваги в дошкільному віці
4. Особливості розвитку мислення й мови в дошкільному віці
5. Специфіка розвитку мови в дошкільному віці
6. Розвиток мимовільної пам'яті дитини дошкільного віку
7. Діагностика психічного розвитку в дошкільному віці
8. Специфіка уяви дитини дошкільного віку
9. Сутність міжособистісних стосунків
10. Особливості пізнавальних здібностей дошкільників
11. Соціалізація особистості у дошкільному віці
12. Особливості формування міжособистісних відносин дітей дошкільного віку
13. Розвиток спілкування у дітей дошкільного віку
14. Проблема розвитку емоційної сфери старших дошкільників
15. Психологічні особливості дітей старшого дошкільного віку
16. Розвиток вищих почуттів у дошкільному дитинстві
17. Роль сім'ї у формуванні особистості дошкільника
18. Налагодження дружніх стосунків з приємними однолітками
19. Інтелектуальні здібності дошкільників
20. Основні аспекти готовності до шкільного навчання

ЗДОБУВАЧ ПРИ ВИКОНАННІ ІНДЗ ПОВИНЕН ДОТРИМУВАТИСЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ, НЕ ДОПУСКАТИ АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ.

Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання (відповідно до ст. 69 Закону України «Про вищу освіту»).

Види академічного плагіату:

- копіювання;
- перефразування;
- компіляція;
- використання інформації (факти, ідеї, формули, числові значення тощо) з джерела без посилання на це джерело;
- подання як власних робіт (тез, аналітичних звітів, письмових робіт, есеїв тощо), виконаних на замовлення іншими особами, у тому числі робіт, стосовно яких справжні автори надали згоду на таке використання.

5.2 Методичні вказівки щодо оформлення есе

Есе — це нарис студента на задану тему, який висловлює обґрунтовану авторську позицію та написаний у вільній формі. Зазвичай як тема есе наводиться цитата, ставиться полемічне питання чи наводиться ситуація з професійної сфери діяльності, яку має осмислити студент.

Структура написання есе зазвичай складається з таких частин:

- вступ;
- основна частина;
- висновок;
- список використаних джерел (літературні джерела (не більше 5) розміщуються в алфавітному порядку, відповідно до ДСТУ 8302:2015).

На титульному листі до структури есе вказують назву навчального закладу, предмет, тему роботи, ПБ та курс, групу студента, ПБ, науковий ступінь та посаду викладача.

Основні технічні вимоги до написання есе:

- шрифт –Times New Roman;
- міжрядковий інтервал – 1,5;
- кегль – 14;
- мова – державна;
- текст розташовується з одного боку аркуша паперу формату А4 (210 x 297 мм);
- до 40 рядків на сторінку;
- в есе має бути назва (збігається з тематикою тексту);
- відступи від країв аркуша – зліва 3 см, згори та знизу 2 см, справа 1,5 см;
- за наявністю використаної літератури – посилання на джерело (наприклад, [1, с. 11]).

РОЗДІЛ 6. КОНТРОЛЬНІ ЗАСОБИ ПЕРЕВІРКИ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИЧНОЇ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

6.1. Приклади тестових завдань для поточного контролю

1. Ведучими детермінантами психічного розвитку є:
 - а) фактори;
 - б) причини;
 - в) здібності.

2. Загальна лінія розвитку психічних функцій у дошкільному віці:
 - а) від довільності до мимовільності прояви;
 - б) від довільності до після довільності прояву;
 - в) від мимовільної до довільної прояви.

3. Психічну функцію, яка виявляє здатність дитини зосереджуватися на ігровій ситуації, називають:
 - а) увагою;
 - б) мисленням;
 - в) пам'яттю.

4. Основним типом мислення в дошкільному віці є:
 - а) словесно-логічне;
 - б) наочно-дійове;
 - в) наочно-образне.

5. Чому гра по відношенню до інших доступних видів занять у дошкільному віці стає провідним видом діяльності:
 - а) гра є джерелом подальшого розвитку дитини;
 - б) гра захоплює дитини більше, ніж інші види діяльності;
 - в) грі приділяється набагато більше часу, ніж іншим видам діяльності.

6. Джерелами продуктивних видів діяльності дошкільника - малювання, ліплення, конструювання, вчення та ін. - є:
 - а) сформовані дорослими моторні навички для виконання дітьми перерахованих видів діяльності;
 - б) гра, так як в ній складаються зачатки інших форм діяльності дитини;
 - в) індивідуальні фізичні особливості організму, що дозволяють добитися

високих результатів у творчих видах діяльності.

7. Спостереження, експеримент, дослідження продуктів творчої діяльності, анкетування, бесіда та ін. - це :

- а) методи дослідження в дитячій психології;
- б) завдання дитячої психології;
- в) проблеми дитячої психології.

8. Група методів, до якої відноситься тестування:

- а) проєктивні методи;
- б) психодіагностичні методи;
- в) емпіричні методи.

9. До групи проєктивних методів можна віднести:

- а) анкетування;
- б) тест «Неіснуюча тварина»
- в) експеримент.

10. Термін «зона найближчого розвитку» введено:

- а) Д.Б. Ельконіним;
- б) Ж. Піаже;
- в) Л.С. Виготським.

11. Методики для оцінювання наочно-дійового мислення

- а) методика «Запам'ятай пару»
- б) методика «Що тут зайве?»
- в) методика «Виріж фігури»

12. Яке новоутворення характерне для періоду раннього дитинства:

- а) становлення «Я» та самооцінка;
- б) виділення себе;
- в) специфічно-предметні дії.

13. Психологічна готовність до шкільного навчання складається із особистісної, інтелектуальної та _____:

- а) вольової;
- б) ситуативної;

в) колективної.

14. Які з перелічених проєктивних малюнкових тестів використовуються при роботі з дітьми 3-4 років?

- а) «Моя сім'я»
- б) «Будинок-дерево-людина»
- в) «Неіснуюча тварина».

15. Психічний розвиток – це:

- а) процес кількісних змін у ході вдосконалення тієї чи іншої психічної функції; б) процес необоротних, спрямованих і закономірних змін, що призводять до виникнення кількісних, якісних і структурних перетворень психіки та поведінки людини;
- в) процес, протікання якого залежить від успадкованих особливостей індивіда.

16. Під нерівномірністю психічного розвитку прийнято розуміти:

- а) коливальний характер у розвитку окремої психічної функції;
- б) чергування стабільних і кризових періодів в онтогенезі;
- в) розбіжність між часом формування та розгортанням психічних функцій.

17. Під нестійкістю психічного розвитку прийнято розуміти:

- а) коливання в розвитку окремої психічної функції;
- б) чергування стабільних і кризових періодів в онтогенезі;
- в) розбіжність між часом формування та розгортанням психічних функцій.

18. Ведучими детермінантами психічного розвитку є:

- а) фактори;
- б) причини;
- в) здібності.

18. Як називається область психології, що зв'язана з вимірюванням психічних явищ?

- а) психометрія;
- б) психологічне тестування;
- в) психологічна діагностика.

19. Як називається фіксоване у часі випробування, призначене для встановлення кількісних (і якісних) індивідуально-психологічних

відмінностей?

- а) експеримент;
- б) тест;
- в) інтерв'ю.

20. Як називаються методики психологічної діагностики, призначені виявлення розумового потенціалу дитини?

- а) тести досягнень
- б) тести креативності
- в) тести інтелекту

21. Яка з наведених нижче методик застосовується з метою діагностики готовності до школи?

- а) Шкільний тест розумового розвитку (ШТУР)
- б) тест Р. Амтхауера
- в) тест Керна-Йірасека.

22. Методики для оцінки образно-логічного мислення:

- а) методика «Обведи контур»
- б) методика «Що тут зайве?»
- в) методика «Виріж фігури»

23. Нестандартна діагностична методика, що застосовується для виявлення

рівня розвитку наочно - образного мислення та організації діяльності у дітей

5-7 років (В.В. Холмовська):

- а) «Включення до ряду»;
- б) «Рибка»;
- в) «Еталони».

24. Методика «Домалювання фігур» (О. М. Дяченко) спрямована на визначення:

- а) рівня розвитку творчої уяви, здатності створювати оригінальні образи;
- б) рівня розвитку логічного мислення;
- в) розвитку перцептивних процесів.

25. Вчені, якими були розроблені експериментальні методики діагностиці мотивації поведінки у дошкільників:

- а) В.С. Мухіна;
- б) Л.І. Божович;
- в) В.Г. Щур.

27. Методика, яка виявляє міжособистісні відносини з однолітками у дітей 4 – 7 років:

- а) «Два будиночки»;
- б) «Назви картинку»;
- в) «Послідовні картинки».

28. Психодіагностика у дитячому закладі проводиться з метою:

- а) встановлення певних закономірностей психічного розвитку дітей;
- б) вибору найбільш відповідного педагогічного впливу;
- в) створення оптимальних психолого-педагогічних умов для розвитку дітей.

29. Пріоритетний напрям діяльності педагога-психолога в дошкільному освітньому закладі:

- а) психодіагностична діяльність;
- б) корекційно - розвиваюча робота;
- в) психологічне консультування батьків та вихователів щодо проблем розвитку дітей.

30. Методики збору опосередкованої інформації про особливості психічного розвитку дітей дошкільного віку

- а) методика «Малюнок сім'ї»;
- б) методика «Чотири картинки»;
- в) методика «Вивчи слова».

ГЛОСАРІЙ

Вікові новоутворення – новий тип будови особистості та її діяльності, психічні зміни, що виникають у певному віковому періоді й визначають перетворення в свідомості дитини, її внутрішнє й зовнішнє життя.

Виховання – процес здійснення суспільних впливів, зумовлюючих формування особистості, тобто індивіда як члена суспільства, з тими якостями, які дозволяють йому відповідати на вимоги суспільства і дають підстави користуватись правами члена суспільства.

Властивість психічна – система усталених, фіксованих і повторюваних ознак психічного факту (якості характеру, темпераменту, здібностей).

Вольова готовність дитини до шкільного навчання – рівень розвитку довільності в організації дитиною своєї пізнавальної діяльності.

Гетерохронність - закономірність психічного розвитку, що полягає у нерівномірному, хвилеподібному характері розвитку окремих психічних процесів.

Гра – вид діяльності, ціллю якої виступає сам процес діяльності, а не предметний результат; джерелом якої слугує наслідування і досвід і спонукуваний потребою особистості в активності.

Гра дидактична (навчальна) – різновид гри, яка дозволяє наблизити процес навчання до вікових особливостей дошкільника; в ній тісно переплітаються ігрова та навчальна цілі, поєднується ігрова й пізнавальна мотивація.

Дитинство – термін, що позначає початок періоду онтогенезу – від народження до підліткового віку

Діагноз психологічний — це кінцевий результат діяльності психолога, спрямованої на описання і з'ясування сутності індивідуально-психологічних рис особистості з метою оцінки їхнього актуального стану, прогнозу подальшого розвитку і розробки рекомендацій, обумовлених завданням обстеження.

Діагностика психологічна – встановлення психологічного діагнозу — описання стану об'єктів, якими у різних відносинах можуть виступати окрема особистість, група або організація.

Діяльність продуктивна – образотворча й конструктивна діяльність дитини, націлена на отримання результату, що має творчий та оригінальний характер.

Експеримент психологічний – один з основних дослідницьких методів психології, специфіка якого полягає у спеціальному створенні умов, за яких виникають очікувані психічні процеси, акти поведінки дитини, у повторенні їх для перевірки істинності експериментальних висновків, у зміні цих умов з метою виявлення їх впливу на перебіг досліджуваних процесів.

Емоції – психічне відображення у формі безпосереднього пристрасного переживання життєвого сенсу явищ та ситуацій, обумовленого відношенням їх об'єктивних властивостей до потреб суб'єкта.

Задатки – природна основа здібностей, ще нерозвинених, яка виявляється при перших спробах людини зайнятися діяльністю.

Здібності – система властивостей особистості, що відповідає вимогам діяльності та забезпечує високі досягнення в ній.

Здібності інтелектуальні – перші прояви здібностей дитини, основу яких складають дії наочного моделювання: заміщення, використання готових моделей і побудова моделі на основі встановлення відношень між заміником і заміщуваним об'єктом.

Здібності сенсорні – перші прояви здібностей дитини, пов'язані із сприйняттям дитиною предметів та їх якостей, що складають основу розумового розвитку; інтенсивно формуються з 3–4 років.

Здібності творчі – різновид здібностей дитини, пов'язаний з уявою, які дозволяють дитині знаходити оригінальні способи і засоби рішення задач, придумати казку або історію, створити задум гри або малюнка.

Зміст гри – той момент дійсності й відносин між дорослими, що виділяється

у відповідній сфері дійсності як найбільш значущий у розумінні дітей та відтворюється ними у грі.

Зона найближчого розвитку – одне з основних понять культурно-історичної концепції розвитку Л. С. Виготського, що охоплює ті способи діяльності, якими дитина не володіє самостійно, але може їх виконати при допомозі дорослого. Розвивальне навчання повинно орієнтуватися на зону найближчого розвитку.

Колектив - група об'єднаних спільними цілями і задачами людей, що досягла в процесі соціально-цінної спільної діяльності високого рівня розвитку (Петровський А. В.).

Комплекс позбавлення - важливе психічне новоутворення періоду новонародженості, що виникає під час контакту дитини з дорослим і включає емоційні та рухові реакції: посмішку, вокалізації, дитина тягнеться ручками і спрямовує погляд у напрямі дорослого.

Конвергенції теорії - психологічні теорії, які спираються на положення про конвергенцію (схрещування) біологічних (спадковості) та соціальних (середовище) факторів розвитку особистості при визначальній ролі біологічних (німецький психолог В. Штерн).

Криза 3-х років - одна з криз психічного розвитку, що виникає на межі раннього та дошкільного вікових періодів; відзначається кризовими явищами у поведінці дитини (негативізм, протест, знецінення дорослих, свавілля, непокоря, впертість) і відбувається при невідповідності між операційно-технічною (володіння способами і засобами діяльності) і мотиваційною (прагнення, інтереси, бажання щодо виконання діяльності) сторонами предметно-маніпулятивної гри. Виникає при блокуванні дорослим прагнень дитини до самостійності.

Методи діагностичні (тести) – група методів психологічного дослідження, що використовуються для з'ясування того, наскільки психічні якості людини відповідають раніше виявленим нормам та стандартам.

Методи інформаційні – група методів психологічного дослідження, в результаті яких отримують нові знання; основними з них виступають спостереження та експеримент.

Методи психології допоміжні – група методів психологічного дослідження (анкета, бесіда, інтерв'ю, самостереження), які самі по собі не відзначаються достатньою об'єктивністю та використовуються на доповнення до спостереження та експерименту.

Методи психологічного дослідження – певні шляхи збору наукових психологічних фактів, які відображають специфіку психічних фактів або явищ і слугують предметом теоретичного аналізу.

Мислення – процес пізнавальної діяльності людини, що характеризується узагальненим і опосередкованим відображенням дійсності.

Мовлення – це форма спілкування за допомогою мови, що склалась історично в процесі матеріальної перетворюючої діяльності людей.

Мотиваційна готовність дитини до шкільного навчання – бажання вчитися, ставлення до школи і навчання як до серйозної діяльності.

Мотивація – система усіх видів спонукань особистості (потреби, мотиви, інтереси, цілі установки, ідеали), які регулюють поведінку і діяльність людини.

Пам'ять – запам'ятовування, збереження і відтворення індивідом його досвіду.

Періодизація психічного розвитку – принцип розгляду психічного розвитку в онтогенезі, заснований на виділенні якісно відмінних рівнів (стадій).

Пізнавальна готовність дитини до шкільного навчання – готовність до шкільного навчання з боку інтелектуального розвитку дитини, що полягає в рівні розвитку пізнавальних процесів, у якісних особливостях дитячого мислення (вміння виділяти істотне; порівнювати, бачити подібне й відмінне; міркувати, знаходити причини явищ, робити висновки).

Поведінка польова – поведінка, безпосередню зумовлена переживаннями,

бажаннями дитини, імпульсивна, ситуативна, непослідовна (О. М. Леонт'єв).

Предмети ігрові – предмети, використовувані в ігровому призначенні, за допомогою яких дитина унаочнює уявну ситуацію, як основу задуму гри; поділяються на три основних групи: іграшки, атрибути, предмети-замінники.

Провідна діяльність - діяльність, в якій формуються основні особистісні новоутворення, відбувається перебудова психічних процесів і виникають нові види діяльності (О. М. Леонт'єв).

Провина (дитяча) - порушення дітьми встановлених у суспільстві правил (Г. О. Люблінська).

Проективні методики – це особлива група діагностичних тестів, що є спеціальною технікою дослідження тих властивостей особистості, психічних властивостей у конкретного суб'єкта, які найменше доступні безпосередньому спостереженню або опитуванню

Психологічний висновок – це коротка психологічна характеристика стану розвитку дитини на період обстеження на основі даних об'єктивного кваліфікованого психодіагностичного дослідження.

Розвиток психіки – послідовні, прогресивні (хоча і включають окремі моменти регресу) і в цілому незворотні кількісні і якісні зміни психіки живих істот.

Рушійні сили психічного розвитку - внутрішні суперечності, що спонукають людину до активності, спрямованої на їх подолання.

Соціальна ситуація розвитку - співвідношення зовнішніх і внутрішніх умов розвитку психіки особистості (Л. С. Виготський).

Спостереження - планомірне, цілеспрямоване сприймання психічних явищ відповідно до заздалегідь розробленої програми.

Спілкування – складний, багатоплановий процес встановлення і розвитку контактів між людьми, породжуваний потребами у спільній діяльності, який передбачає обмін інформацією, взаємодію, сприймання та розуміння між його

учасниками.

Спілкування педагогічне - професійне спілкування педагога з вихованцями під час різноманітних форм роботи з дітьми, що виконує певні педагогічні функції та спрямоване на оптимізацію навчання та виховання (О. О. Леонт'єв).

Сприймання - психічний процес відображення в мозку людини предметів та явищ у цілому, у сукупності всіх їх якостей та властивостей при безпосередній дії подразників на аналізатори.

Спрямованість особистості - моральна, етична характеристика особистості, яка виявляється у реальному змісті суспільної поведінки й визначається змістом домінуючих мотивів.

Стан психічний - психічний факт, існуючий у деякий незначний проміжок часу і зумовлений ситуацією (прояви волі, уваги, мислення, почуттів).

Сюжет - складова структури сюжетно-рольової гри, що визначається тим колом явищ дійсності, які знаходять відображення у грі.

Увага - спрямованість і зосередженість свідомості, що передбачають підвищення рівня сенсорної, інтелектуальної та рухової активності індивіда.

Учіння - один з основних видів діяльності, коли дії людини скеровуються свідомою метою засвоїти певні знання, навички, вміння, форми поведінки; коли суб'єкт діє заради засвоєння нового досвіду.

Уява - своєрідна форма відображення об'єктивної дійсності, психічний процес, що полягає у створенні нових образів шляхом переробки матеріалу сприймань і уявлень, утворених у попередньому досвіді.

Уява афективна - одна з перших форм уяви дитини раннього віку, змістом якої виступають емоції й переживання дитини.

Уява пізнавальна - одна з перших форм уяви дитини раннього віку, змістом якої є образи уявних предметів, ситуацій.

Уявлення через дію - перші прояви уяви у дитини раннього віку, що виникають у процесі слухання дитячої літератури і полягають у тому, що дитина показує дії персонажів по ходу слухання; б'є ручкою об стіл, удавано плаче.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабчук О.Г. Конспект лекцій до дисципліни «Діагностика психічного розвитку дітей з практикумом» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта, додаткової спеціальності 053 Психологія. Одеса: ПНПУ імені К.Д. Ушинського, 2021. 80 с.
2. Белей М.Д., Годорів Л.Д. Основи діагностичної психології. Івано-Франківськ, 2008. 295с
3. Гріньова О.М., Терещенко Л.А. Дитяча психодіагностика: навчально-методичний посібник. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2015. 227 с.
4. Галян І.М. Психодіагностика. Київ, 2009. 463 с.
5. Гоян І.М., Палій А.А. Психодіагностичний, психокорекційний і розвивально-виховний практикум у дитячому садку: навчальний посібник. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2010. 588 с.
6. Гурковська Т.Л. Супровід розвитку дітей раннього віку. Київ: Шкільний світ, 2011. 128с.
7. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія: навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 424с.
8. Дуткевич Т.В., Савицька О.В. Практична психологія: вступ до спеціальності. Навчальний посібник для ВНЗ.- 2-е вид. Київ, 2010. 256 с.
9. Діагностичний інструментарій психолога / Упоряд. Т. Гончаренко. К.: Шкільний світ, 2008. 128 с.
10. Карпенко Н.В. Діагностика психічного розвитку дитини в роботі педагога (вчителя, вихователя) : навч. посіб. для студентів ВНЗ. 4-те вид. Київ : Каравела, 2017. 247 с.
11. Корольчук М.С.,Осьодло В.І. Психодіагностика. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Ельга, Ніка-центр, 2004. 400с.
12. Крамченкова В. О. Психодіагностика розвитку дошкільників: старший дошкільний вік. Харків: Вид-во «Ранок», 2013. 192 с.
13. Кузікова С.Б. Теорія і практика вікової психокорекції. Суми: Університетська книга, 2008. 384 с.
14. Літовченко Н. Ф. Основи психологічного консультування та психокорекції : Метод рек. до проведення семінар. занять з навч. курсу. Ніжин :2006. 36с.
15. Лозинська Є.Ф., Яценко Т.В. Психологічна готовність дитини до навчання в школі. Реалії та перспективи державно-громадської моделі

управління школою. Освіта Полтавщини: Часопис №10 / Ред. І.В.Охріменко
Полтава: ПОППО, 2006. 148с.

16. Молодушкіна І.В. На допомогу практичному психологу ЗДО.
Видавнича група Основа. 2020. 208 с.

17. Марінушкіна О. Є., Замазій Ю. О. Порадник практичного
психолога Х.: Вид. група «Основа», 2007. 240 с

18. Методи діагностики психічного розвитку дітей / І. М. Гоян,
А. А. Палій // За ред. А.А. Палія. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2014.
652 с.

19. Мова та мовлення у просторі наукової та практичної діяльності
психологів: монографія / В. В. Андрієвська, С. П. Тищенко, О. В. Виноградна
[та ін.] ; за ред. В. В. Андрієвської; Інститут психології ім. Г. С. Костюка
НАПН України. Київ; [Кіровоград]: [Імекс-ЛТД], 2013. 140 с.

20. Моргун В.Ф., Тітов І.Г. Основи психологічної діагностики. Київ:
«Слово». 2009. 464с.

21. Мушкевич М.І., Чагарна С.Є. Основи психотерапії. Луцьк. Вежа-
Друк 2017. С. 288

22. Новікова І.М. Діагностика психічного розвитку дітей перших
трьох років життя. Київ: Марич, 2010. 64 с.

23. Основи психологічної допомоги: теорія та практика
психоконсультації: навч. посіб. / В. Г. Панок, Я. В. Чаплак, Я. Ф. Андрєєва;
за заг. ред. В. Г. Панка, І. М. Зварича; Чернівці. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича.
Чернівці: ЧНУ: Рута, 2019. 383 с.

24. Павелків Р. В. Психодіагностичний інструментарій в умовах
дошкільного закладу: навч. посіб. ВД Сварог, 2019. 296 с.

25. Прикладна психологія. Теоретичні проблеми : монографія /
В.Г. Панок. Київ : Ніка-Центр, 2017. 188 с.

26. Практичний психолог у дошкільному закладі: Методичні
рекомендації / О.Є. Марінушкіна, Ю. О. Замазій. Харків: ХОНМІБО, 2004. 96с.

27. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське
дошкілля» /О.І.Білан, за заг. ред. О.В. Низьковської. 256с.

28. Робоча книга працівника психологічної служби : практ. посіб. /
Нац. акад. пед. наук України, Укр. наук.-метод. центр практ. психології і соц.
роботи, Громад. орг. "Всеукр. асоц. практикуюч. психологів". Київ : Укр. НМЦ
практ. психології і соц. роботи, 2014.Т. 1 : Адаптація дітей (учнів/студентів)
до навчально-виховного процесу / [Н. В. Сосновенко, А. І. Тінякова ; наук. ред.
В. Г. Панок]. 2014. 112 с.

29. Савчин М. В., Гавриш З. С. Вступ до спеціальності: психолог, практичний психолог: навчальний посібник. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2007. 400 с.
30. Шевченко К. Робота з агресивними, замкненими та сором'язливими дітьми: психокорекційна програма / упоряд. Т.Червонна. К., 2008. 128 с.
31. Туриніна О.Л. Практикум з психології: Нав. посіб. Київ: МАУП, 2007. 326с.
32. Цимбалюк І.М. Психологічне консультування та корекція. Навчальний посібник. К.:ВД: Професіонал», 2005. 656с
33. Чорна І.М. Основи психотерапії: навч.-метод. посіб. Тернопіль, ТНПУ, 2013. 184с.
34. Яценко Т.В. Діагностика психічного розвитку дітей дошкільного віку. Методичний посібник. 84с.
35. Яценко Т.В. Особливості проведення психодіагностичного обстеження обдарованих дошкільників. Актуальні проблеми психології: Психологія обдарованості: Збірник наукових праць / За. ред. С.Д.Максименка та Р.О. Семенової. Т.6. Вип.9 Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. С. 540-546.

Інформаційні ресурси

1. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт.
URL : <http://www.mon.gov.ua>
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : офіційний сайтURL : <http://www.nbuv.gov.ua/>
3. Одеська національна наукова бібліотека : офіційний сайт.
URL : <http://odnb.odessa.ua/>.
4. Бібліотека Університету Ушинського : офіційний сайт.
URL : <https://library.pdpu.edu.ua/>